

УДК: 332:636.32

ҚОРАҚЎЛЧИЛИК КЛАСТЕРЛАРИ ТАШКИЛ ҚИЛИНИШИНИНГ ҚИШЛОҚ ҲУДУДЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ ВА АҲАМИЯТИ

Иномов Жафарбек Гуломжон ўғли

Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги соҳасида стратегик ривожланиш ва
тадқиқотлар халқаро маркази таянч докторанти

Аннотация: Мақолада қорақўлчилик тармоғининг ўзига хос хусусиятлари, қорақўлчилик тармоғини тўғри ташкил этиш зарурияти, қорақўлчилик кластерларини ташкил қилишнинг афзалликлари ва камчиликлари ўрганилган.

Калит сўзлар: Наслдор қорақўллар, майда шохли моллар, эчкилар, жун, гўшт, кластер, чўл, яйлов, ем-хашак, озуқа.

Abstract: The article examines the specific features of the cattle breeding network, the necessity of proper organization of the cattle breeding network, the advantages and disadvantages of the organization of cattle breeding clusters.

Key words: Breeding cattle, cattle, goats, wool, meat, cluster, desert, pasture, forage, feed.

Иқтисодийнинг барча тармоқларида кластерлар ташкил қилиниб, натижада кластерлар иқтисодийнинг локомотивига айланиб бормоқда. Қорақўлчиликда кластер тизимининг жорий этилиши ҳудудлардаги яйловлардан самарали фойдаланишга олиб келади. Сабаби, илмий ва инновацион ёндашувларни асосида насли қорақўлларни кўпайтириш кластер иштирокчилари ўртасида кооперация алоқаларини йўлга қўйишни рағбатлантиради. Хом-ашёни қайта ишлаш механизмини такомиллаштиради. Ундан ташқари, аҳолининг маълум қисмини иш билан банд қилади.

Республика «Қорақўлчилик» уюшмаси аъзоларига қўл меҳнати учун ускуналар харид қилиш бўйича харажатларни қоплаш учун камида 1 та иш

ўрни яратиш шarti билан Бандликка кўмаклашиш жамғармаси маблағлари ҳисобидан БҲМнинг 10 баравари (2 млн 230 минг сўм) миқдорида субсидиялар ажратилиши қишлоқ ҳудудларида иш билан баъндликка ижобий таъсир ўтказилади.¹

Қорақўлчилик тармоғи қишлоқ хўжалигининг бошқа тармоқларига нисбатан ўзига хос томонлари билан фарқланади. (1.1.1-расм)

Қорақўлчилик тармоғининг ўзига хос хусусиятлари	Қорақўлчилик маҳсулотлари ҳажми озуқа маҳсулотларининг етарлилигига боғлиқ. Озуқа маҳсулотлари жумладан ем-хашак мўл бўлиши об-ҳавога, ёғингарсчилик миқдorigа боғлиқ.
	Қорақўлчилик билан шуғулланаётган фуқароларнинг аҳоли яшаш пунктларидан узоқда яшаши ижтимоий муҳит нуқтаи назаридан нисбатан жозибадор эмас.
	Чўл, яйловлар атрофида бозор ва ижтимоий инфратузилма нисбатан пастроқ ривожланган бўлади.
	Қорақўлчилик тармоғи катта ер фондини ўзида камраб олади. Ушбу ерларни чорвадорларга бириктириш борасида муайян самарали яхлит бир тартиб мавжуд эмас. Яйлов, чўл ва пичанзорлар давлат идоралари томонидан тартибга солиниши мураккаб жараён ҳисобланади.
	Қорақўлчилик фаолияти ортидан даромад олишда рискларнинг мавжудлиги ва бу рисклар ҳар доим ҳам етарли даражада кафолатланмаслиги.
	Қорақўлчилик маҳсулотларининг барчасига (жун, тери ва бошқалар) ҳар доим ҳам талабнинг мавжуд эмаслиги. Қайта ишлаш корхоналари энди йўлга қўйилаётганлиги ва чорвадорлар билан бозор муносабатлари тўғри йўлга қўйилмаганлиги.

1.1.1-расм. ҚОРАҚЎЛЧИЛИК ТАРМОҒИНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ²

¹ <https://xs.uz/uzkr/post/qorakolchilik-klasterlari-tashkil-qilinadi>

² Муаллиф томонидан тузилган.

Қорақўлчилик тармоғини ривожлантиришга қаратилган бир қатор ҳуқуқий асослар яратиб келинаётганлигига қарамасдан айрим ҳолатларда кўзланган натижани бермаяпти. Қорақўлчилик хўжаликларининг ҳаммаси ҳам ўзининг наслчилик йўналишидаги фаолиятларига инновацион усулларни олиб кирмаяпти. Қорақўлчилик тармоғини ривожлантириш борасида босқичма-босқич кластер механизмлари йўлга қўйилмоқда. Албатта, кластер тизими хусусий мулкка асосланади. Мулкка бўлган муносабат нисбатан ўзгаради. Қайсидир маънода боқимандалик кайфиятини пасайтиради. Тўғри айрим ҳолатларда кластерлар томонидан яйлов майдонларининг талон-тароғ, пайхон қилиниш ҳолатларини кўрамиз. Натижада эко тизим таназзулга учраши юз беради. Чўл ўсимликларининг камайишга олиб келади. Шунинг учун бу борада тизим мутасаддилари ер фонди ҳисобини аниқ юритиши, назорат қилиши лозим бўлади.

Қорақўлчилик кластерлари ўз отарларида илм-фан ютуқларини қўллаши замон талаби ҳисобланади. Акс ҳолда бозор талабига мос рақобатбардош маҳсулот етиштириш борасида ижобий силжиш кузатилмайди. Қайси тармоқ даромадли бўлса табиийки аҳоли шу тармоқда фаолият юритишга ҳаракат қилади. Қорақўлчиликда шундай анъана борки, яъни бу йўналишда авлодлар анъанаси мавжуд. Чўпонлик касби ота мерос, бобо мерос бўлиб қолади. Бу анъана албатта яхши. Тайёр кадрлар етишиб чиқади. Аҳолининг чорвачилик билан шуғулланувчилар қатламини орттиришимиз, уларга мотивация беришимиз керак. Чорвадор ўз оиласи билан, фарзандлари билан фаолият олиб боради. Пировард даромад бутун оиланики ҳисобланади. Оиланинг турмуш даражасига таъсир қилади. Чорвадор маҳсулот етиштиришда қишки мавсумда ўзининг шахсий бино-иншоотларидан фойдаланади.

Қорақўлчилик ва чўл экологияси илмий-тадқиқот институти ҳамда Бухоро чўл-яйлов озуқабоп ўсимликлар уруғчилиги илмий-ишлаб чиқариш марказининг Қорақалпоғистон Республикаси ва республика вилоятларида ташкил қилинаётган, қишлоқ хўжалигидаги билим ва инновациялар тизимини ўз ичига олган Агрохизматлар марказлари билан чуқур интеграциялашуви

жадаллашиб борапти. Қорақўлчилик билан шуғуланувчи тадбиркорлик субъектларига Агрохизматлар марказлари орқали билимлар бериш, уларни илмий-амалий қўллаб-қувватлаш ва хизматлар кўрсатиш тизими жорий этилди.

2021-2022 ўқув йилидан бошлаб Тошкент давлат аграр университети ва Самарқанд ветеринария медицинаси институти филиалларида қорақўлчилик соҳасида кадрлар тайёрлаш бўйича махсус йўналишлар очилиб тизимга кадрлар етказиб бериш ишлари сифат жиҳатдан такомиллаштирилди. Самарқанд ветеринария ва медицина техникумида ҳам майда шоҳли молларни кўпайтириш бўйича кадрлар тайёрланмоқда.

Хулоса ўрнида айтиш мумкинки, қорақўлчилик тармоғида, қорақўлчилик кластерларида иқтисодий самарадорликни ошириш учун ҳар бир ташкилий, молиявий, иқтисодий ва ҳуқуқий тадбирларни мажмуавий дастурларни тармоқ вазирликлари ва маҳаллий ҳокимиятлар томонидан ҳамкорликда ишлаб чиқилиши зарур. Тармоқ иқтисодиётини барқарор ўсишини таъминлаш аҳолининг ижтимоий фаоллигини оширишга хизмат қилади. Чўл-яйлов ҳудудида истиқомат қилаётган аҳолининг турмуш даражасини яхшилади. Чўл-яйловларда биохилма-хилликни сақлаш ва экотизимни таназзулга учрашини олдини олади. Глобал муаммо бўлган қирғоқчиликка қарши курашади.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Қишлоқ хўжалиги вазирлиги маълумотлари
2. Қорақўлчилик ва чўл экологияси илмий-тадқиқот институти маълумотлари
3. Бухоро чўл-яйлов озуқабоп ўсимликлар уруғчилиги илмий-ишлаб чиқариш марказининг маълумотлари.